

Шляхи підвищення ефективності підготовки здобувачів вищої освіти в сучасних умовах

Олександр Каменєв,

кандидат технічних наук, доцент,

Володимир Лисечко,

кандидат технічних наук, доцент,

Український державний університет залізничного транспорту, Харків

Сучасні тенденції розвитку освітньої галузі потребують суттєвих змін в підходах, методах, методиках та задачах підготовки фахівців, вирішення яких дасть можливість для підвищення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти (ЗВО), як наслідок, — покращити конкурентоспроможність самого ЗВО. Такими задачами є:

Зміна в підході до навчального процесу науково-педагогічних працівників, який має полягати в зацікавленості самих викладачів до підвищення якості освітніх послуг, які вони надають.

Зміна в підході до навчального процесу тих, хто навчається — студентів, слухачів, курсантів, тощо. Тобто, необхідно трансформувати тих, кого навчають в тих, хто навчається.

Визначення критеріїв ефективності освіти, які полягають не тільки в обов'язі та міцності знань та навичок.

Вирішення першої задачі лежить в кількох площинах:

- модернізація самого процесу навчання в умовах зменшення частки аудиторних занять в освітньому процесі;
- адаптація освітніх програм навчальних програм дисциплін до умов зменшення частки аудиторних занять;

Переорієнтування здобувачів вищої освіти до збільшення частки самостійної роботи в навчальному процесі.

Зміна в підході до навчального процесу самих здобувачів лежить у психологічній та ментальній площинах. І, звичайно, заклад вищої освіти не в змозі самостійно впоратись із цією задачею без участі родини та середньої школи. Тому шляхи вирішення цієї задачі тут не розглядатимемо. Хоча, необхідно зазначити, що викликати зацікавленість в отриманні освіти — одна із задач науково-педагогічних працівників на перехідному етапі.

Нарешті, визначення критеріїв ефективності освіти. Цими критеріями не є тільки обсяг та міцність знань та навичок, компетенцій та програмних результатів навчання. Звертаючись лише до таких критеріїв, неможливо в повному обсязі оцінити сучасні вимоги до ефективності освіти. В умовах ринкових відносин, економічної кризи, глобальної ментальної перебудови головним критерієм ефективності підготовки фахівця є спроможність його працевлаштування на різних посадах після випуску, а можливо, і під час навчання. Причому, більше значення має спроможність пошукача роботи до самовдосконалення та опановування ним різних

компетенцій при зміні функціональних обов'язків. Тобто здобувач вищої освіти мусить володіти досить широким спектром компетенцій, які дадуть йому можливість до розвитку за даних певних умов при виконанні функціональних обов'язків.

Дослідження ще 60-х років ХХ сторіччя дають повне уявлення про результативність різних видів занять — діаграма Дейла (рис. 1) [1]. Видно, що лекція в тому вигляді та обсязі, який зараз існує, обмежує можливості для розвитку та підвищення рівня знань та навичок для здобувачів вищої освіти.

Також необхідно зазначити, що рівень підготовки абітурієнтів знижується, однак за рахунок індивідуалізації роботи із вже здобувачами вищої освіти можна його підвищити. Такими шляхами є:

Обов'язкове залучення здобувачів до наукової роботи, яка проводиться кафедрами, мотивування і студентів, і викладачів.

Забезпечення освіти рівневими блоками. Так, для отримання заліку (базового оцінювання) з дисципліни достатньо засвоїти матеріал обов'язкових блоків дисципліни, які можна отримати на аудиторних заняттях, а для підвищення рівнів оцінки необхідно самостійно опанувати певні модулі/кластери/блоки дисципліни, що включають виконання індивідуальних чи колективних завдань, підготовку та напи-

сання наукових статей, участь у конференціях, конкурсах, олімпіадах тощо. Це буде вмотивовувати студентів до роботи, змусить індивідуалізувати її, підвищить конкуренцію в групах.

Підвищення рівня компетенцій забезпечує виконання підсумкової кваліфікаційної роботи за освітнім рівнем та індивідуальних завдань. Досвід провідних вишів України та світу це доводить. Також необхідно враховувати те, що студенти, які беруть участь у науковій або індивідуальній роботі, за рахунок цього можуть підвищити особисто свої навички, що також підвищить їх конкурентоспроможність.

Ефективність освітньої діяльності можна забезпечити застосуванням елементів дуальної освіти, дистанційних технологій із використанням сучасних рішень та мотивації учасників освітнього процесу до саморозвитку.

Крім того необхідно враховувати реалії сьогодення — працевлаштування майбутнього випускника ЗВО відбувається вже з третього, а іноді і з меншого курсів. Часто такі студенти мають більш високі здібності до навчання та вмотивовані до самостійної роботи. Але вимоги до обов'язкового відвідування великої кількості аудиторних занять, насамперед теоретизованого вмісту, не лише зменшують їх працездатність, але й не сприяють

Рис. 1. Діаграма Дейла

їх особистому самовдосконаленню. Також низький рівень випускників шкіл не дає можливості підвищувати якість навчання. Замкнуте коло, яке призводить до відмирання спеціальностей, галузей, цілих закладів вищої освіти.

Вирішити посталі проблеми (і поставити нові виклики) дає можливість застосування технологій дистанційної освіти, що є дієвим інструментом реалізації інноваційної форми здобуття освіти — дуальної, яка формально є окремим підвидом денної форми навчання [2].

Активні дискусії про впровадження дуальної форми здобуття вищої освіти на рівні закладів вищої освіти, провідних роботодавців, МОН України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти точаться з 2018 р., коли було затверджено відповідну державну стратегію [3, 4]. Проте належний рівень її легітимізації у вищій школі було забезпечено із настанням двох важливих в правовому сенсі подій:

- внесенням змін до Закону України «Про вищу освіту», а саме — доповненням статті 49 частиною 6, яка визначає загальні засади провадження вищої освіти за дуальною формою та надає їм відповідного юридичного статусу;
- укладанням наказу МОН України від 15.10.2019 р. № 1296 «Про запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти з підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», яким регламентовано основний перелік ЗВО, роботодавців і основи взаємовідносин між ними в рамках дуального процесу.

Основним покликанням дуальної форми здобуття вищої освіти є покращення рівня практичної підготовки здобувачів та поглиблення рівнів інтеграції між вищою освітою та виробництвом. Таким чином, вирішується ряд освітніх і соціальних задач, зокрема — збільшення конкурентоздатності українських випускників на ринку праці.

Головною проблемою провадження освітньої діяльності за дуальною формою є розподіл навчального навантаження

між навчанням у ЗВО та на виробництві, зокрема — розумного визначення часових рамок знаходження здобувачів на базах суб'єктів господарювання та ЗВО. Використання сучасних технологій дистанційного навчання вирішує цю проблему, передусім — шляхом забезпечення здобувачам освіти можливості надолужувати теоретичний матеріал навіть поза закладом, у тому числі під час надання відповідних технологічних «вікон» на виробництві, які мають бути зазначені в двосторонніх та/або тристоронніх угодах між здобувачами, закладами освіти та суб'єктами господарювання.

Реалізація способу дуального навчання має відбуватися за ступінчастим принципом і включати етапи попереднього відбору перспективних студентів для їх задіяння в цьому процесі, формування груп дуального навчання, реалізації дуальних технологій на суб'єктах господарювання (рис. 2) [2].

Наведена на рис. 2 діаграма послідовної підготовки фахівців рівня «бакалавр», «магістр» передбачає всі етапи підготовки, проте в загальному випадку процес може реалізовуватися частково або із прискореним проходженням окремих етапів (зокрема, для студентів, які залучилися до дуального процесу на старших курсах).

Діаграма на рис. 2 побудована з такими урахуваннями:

- повна тривалість підготовки фахівця з повноцінною вищою освітою складає 330 навчальних кредитів Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), із застосуванням якої проваджується освітня діяльність у ЗВО України;
- один кредит ЄКТС відповідає 30 навчальним годинам, в межах яких аудиторна робота та СРС у середньому розподіляється відповідно до рис. 2;
- в межах обсягу повного циклу підготовки фахівця 240 кредитів ЄКТС відводиться на підготовку бакалавра, 90 кредитів — на підготовку магістра, з яких 25 — 30 кредитів відводяться на написання випускної кваліфікаційної роботи (дипломне проектування);

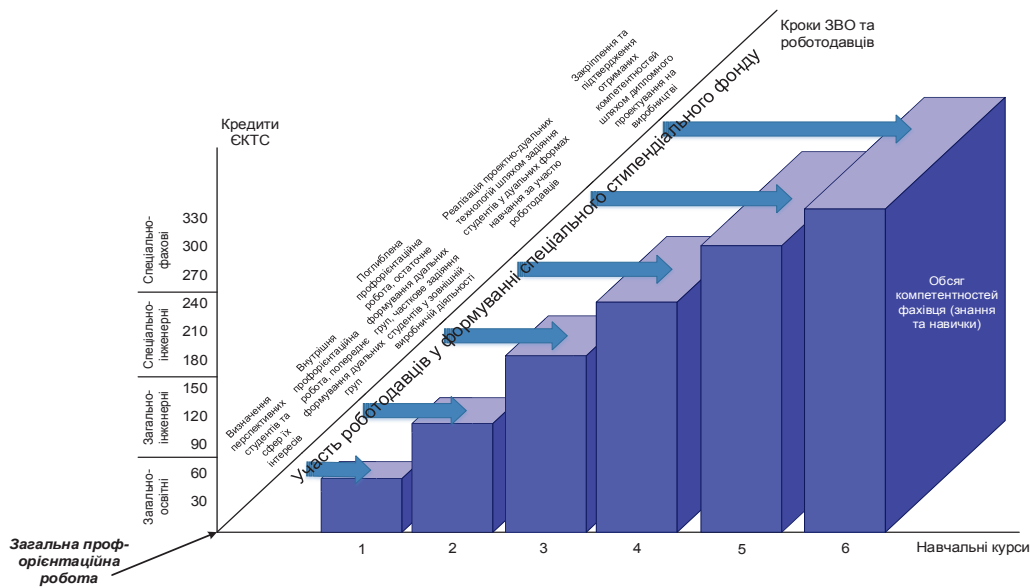

Рис. 2. Ступінчата діаграма підготовки фахівців рівня «магістр» за дуальним принципом

• після здобуття першого рівня вищої освіти (бакалавр) по закінченні умовного четвертого курсу ЗВО (засвоєння 240 кредитів ЄКТС) студент офіційно може займати посади, які відповідають 7-му рівню Національної рамки кваліфікацій.

Таким чином, комбінація дуальної освіти із дистанційними технологіями навчання в кінцевому результаті має вирішити актуальні задачі підготовки досвідченого фахівця з високим рівнем компетентності, який зможе виконувати виробничі завдання без додаткового стажування або навчання після закінчення ЗВО.

Література

1. Лисечко В.П. Методи підвищення ефективності підготовки фахівців в умовах зменшення частки аудиторних занять // Проблеми організації та впровадження освітнього процесу в університеті за від-

повідними рівнями та ступенями : тези наук.-метод. конф. кафедр Українського державного університету залізничного транспорту. Харків, 2015. С. 79–80

2. Панченко С.В. Перспективи розвитку дуальної освіти при підготовці висококваліфікованих фахівців залізничного транспорту / С.В. Панченко, С.І. Приходько та ін. // Новий Колегіум. 2020. № 1. С. 36–47.

3. Концепція підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Схвалено розпорядженням КМУ від 19.09.2018 р. № 660-р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/660-2018-%D1%80>.

4. План заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти. Схвалено розпорядженням КМУ від 03.04.2019 р. № 214-р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2019-%D1%80>.

08.12.2020

Відомості про авторів:

Каменєв Олександр Юрійович — кандидат технічних наук, доцент, кафедра «Автоматика та комп'ютерне телекерування рухом поїздів», Український державний університет залізничного транспорту, Харків, Україна; e-mail: alexstein@kart.edu.ua; ORCID ID: 0000-0001-5372-5628; Scopus; GoogleScholar

Лисечко Володимир Петрович — кандидат технічних наук, доцент, кафедра «Транспортний зв'язок», Український державний університет залізничного транспорту, Харків, Україна; e-mail: lysechko@kart.edu.ua; ORCID; GoogleScholar.